

ПОЛЕМИКИ И ИЗБОРИ

*Сборник с доклади от Международна конференция
Петнадесети славистични четения
София, 16–18 юни 2022 г.*

POLEMICS AND CHOICES

*Proceedings of the Fifteenth International
Slavic Studies Conference
16th–18th June 2022, Sofia*

ТОМ ПЪРВИ
ЕЗИКОЗНАНИЕ

VOLUME ONE
LINGUISTICS

СОФИЯ • 2024

Факултет по славянски филологии
Университетско издателство „Св. Климент Охридски“

ОРГАНИЗАЦИОНЕН КОМИТЕТ

ПРОФ. БОШКО СУВАЙДЖИЧ (СЪРБИЯ)
ПРОФ. ЗВОНКО КОВАЧ (ХЪРВАТИЯ)
ПРОФ. ДЖУЗЕПЕ ДЕЛ АГАТА (ИТАЛИЯ)
ПРОФ. ЛУЦИАН СУХАНЕК (ПОЛША)
ПРОФ. ЛЮДМИЛА УХЛИРЖОВА (ЧЕХИЯ)
ПРОФ. ПАНАЙОТ КАРАГЪЗОВ (БЪЛГАРИЯ)
ПРОФ. МАРГАРИТА МЛАДЕНОВА (БЪЛГАРИЯ)

ORGANISATIONAL COMMITTEE

PROF. BOŠKO SUVAJDŽIĆ (SERBIA)
PROF. ZVONKO KOVAČ (CROATIA)
PROF. GUISEPPE DELL'AGATA (ITALY)
PROF. LUCJAN SUCHANEK (POLAND)
PROF. LUDMILA UHLÍŘOVÁ (CZECHIA)
PROF. PANAYOT KARAGYOZOV (BULGARIA)
PROF. MARGARITA MLADENOVA (BULGARIA)

СЪСТАВИТЕЛИ: АЛБЕНА СТАМЕНОВА, АНИ БУРОВА, ВАСИЛ ГЕШЕВ,
ЕЛЕНА ДАРАДАНОВА, ЖАНА СТАНЧЕВА, ИНА ХРИСТОВА, КРИСТИЯН ЯНЕВ,
МАРГАРИТА МЛАДЕНОВА, НЕДЯЛКО ЖЕЛЕВ, СЛАВЕЯ ДИМИТРОВА

EDITORIAL BOARD: ALBENA STAMENOVA, ANI BUROVA, VASIL GESHEV,
ELENA DARADANOVA, ZHANA STANCHEVA, INA HRISTOVA, CHRISTIAN YANEV,
MARGARITA MLADENOVA, NEDYALKO ZHELEV, SLAVEIA DIMITROVA

РЕДАКТОР: ЕЛКА МИЛЕНКОВА

EDITOR: ELKA MILENKOVA

ЧУЖДООЗИКОВА РЕДАКЦИЯ: БИЛЯНА ВАСИЧ, ВАЛЕНТИН ГЕШЕВ, ДИАНА ИВАНОВА,
ДИЛЯНА ДЕНЧЕВА, ДИМКА САВОВА, ИГОР ДАНИЛЕВСКИЙ, ЛИЛИЯ ЖЕЛЕВА,
МАРГАРИТА МЛАДЕНОВА, МАРТИН СТЕФАНОВ, ОЛЕНА КНИШ, РОСИЦА СТЕФЧЕВА

FOREIGN LANGUAGE EDITORS: BILJANA VASIĆ, VALENTIN GESHEV, DIANA IVANOVA,
DILYANA DENCHEVA, DIMKA SAVOVA, IGOR DANILEVSKIY, LILIA ZHELEVA,
MARGARITA MLADENOVA, MARTIN STEFANOV, OLENA KNYSH, ROSITSA STEFCHEVA

© 2024 Албена Стаменова, Ани Бурова, Васил Гешев, Елена Дараданова, Жана Станчева,
Ина Христова, Кристиян Янев, Маргарита Младенова, Недялко Желев, Славея Димитрова,
съставители

© 2024 Антонина Георгиева, корица

© 2024 Факултет по славянски филологии

© 2024 Университетско издателство „Св. Климент Охридски“

ISBN 978-619-7433-87-6 (мека подвързия)

ISBN 978-619-7433-88-3 (pdf)

РЕЧ ГОДИНЕ (ВАКС) У СРПСКОМ ЈАВНОМ ДИСКУРСУ

Слободан Новокмет*

Институт за српски језик САНУ, Београд

WORD OF THE YEAR (VAKS) IN SERBIAN PUBLIC DISCOURSE

Slobodan Novokmet

The subject of this paper is to examine the status of the Word of the year for 2021, as chosen by the *Oxford English Dictionary*, in the Serbian public discourse. The word in question is the word *vax*, which is not used independently in the Serbian language, but is used as the root of various derivatives, such as: *vakser*, *vakserski*, *antivakser*, *antivakserski*, *vakserizam*, *vaksovati (se)* etc. Basing the research on sources from the Internet and the Serbian digital corpora, the aim of the paper is to determine the representation of these new derivatives in the Serbian public discourse.

Keywords: word of the year, Oxford English Dictionary, *vax*, Serbian language, public discourse

1. Предмет и циљ рада¹

1.1. Предмет нашег рада је да испитамо какав је статус речи године за 2021. по избору *Оксфордског речника енглеског језика* у српском јавном дискурсу. У питању је реч *вакс*, која се у српском језику не користи самостално, као независна лексема, већ као творбени корен различитих деривата, као што су: *ваксер*, *ваксерски*, *антиваксер*, *антиваксерски*, *антивакс*, *ваксеризам*, *антиваксеризам*, *ваксовати (се)* и др. Темљећи истраживање на изворима са интернета (онлајн-портали, друштвене мреже и сл.) и електронским корпусима (дигитални корпус *SketchEngine*, као и специјално за овај тип истраживања формиран корпус *Ковид*²) циљ рада је да утврдимо каква је заступљеност речи са елементом *вакс* у српском јавном дискурсу, којим творбено-семантичким категоријама те речи припадају и какав им је нормативно-прагматички, али и лексикографски статус у српском језику.

* slobodan.novokmet@isj.sanu.ac.rs

¹ Истраживање је спроведено уз подршку Фонда за науку Републике Србије и пројекта бр. 7750183, *Јавни дискурс у Републици Србији – PDRS*.

² Корпус је израђен на платформи *SketchEngine* (за потребе пројекат PDRS) и садржи 950 462 речи омогућавајући проверу фреквенције нових речи и израза, али и појединих конкурентних појава (нпр. састављеног и растављеног писања с формантом *корона-*).

2. Уводна разматрања – традиција избора речи године

2.1. Избор за реч године млада је традиција која све више привлачи пажњу лингвиста, лексикографа, али и медија, показујући из године у годину одређене језичке, културолошке, социолошке, политичке и економске трендове у развоју језика, али и друштва. Речи које „побеђују” на овим изборима често су неологизми (као нпр. *постистина*, *фејкњуз*, *селфи*, *вејповати*, *бинцовање*, *Брегзит*) који се глобалистичким механизмима (медији, друштвене мреже и сл.) брзо шире у лексичке системе других језика.

2.2. Ова акција је први пут покренута у Немачкој под називом *Wort des Jahres* 1971. године као годишња публикација *Gesellschaft für deutsche Sprache* (Асоцијације немачког језика). На енглеском говорном подручју, одакле је овај тренд добио највећу медијску, али друштвену експонираност, реч године је прво бирало *Америчко дијалекатско друштво* (енгл. *The American Dialect Society*), и то путем гласања независних лингвиста од 1990. године, међутим временом су различите организације, махом познати издавачи речника енглеског језика, као што су *Merriam-Webster* (од 2003), *Oxford University Press* (од 2004), *Collins* (од 2013), започели своје изборе за реч године.

2.3. У овом раду задржаћемо се на избору за реч године на енглеском језику³ *Оксфордског речника енглеског језика* (енгл. *Oxford English Dictionary*) за 2021. годину, и њеном статусу у српском јавном дискурсу, а то је вакс (енг. *vax*). Одлучили смо се за избор овог реномираног издавача највише због традиције и одјека коју у нашим медијима заузима одлука овог колектива.

2.4. Иако избор за реч године представља важан показатељ напретка софистицираних дигиталних алатки помоћу којих се прати фреквенција употребе речи у одређеном језику, као и њихов опстанак или оправданост, јасно је да критеријуми за њихов избор нису увек лингвистички (в. Драгићевић 2016: 139), већ најчешће друштвени, политички, па и популистички. Неке од њих имају дневнополитичке карактеристике са тзв. ограниченим роком трајања, а друге показују отпорност и већ су интегрисане у све видове лексичке свакодневице (нпр. *селфи*, *вејповати*, *постистина* и сл.). Намеће се закључак како су овакви избори „мотивисани маркетиншким побудама – за рекламирање издавачких кућа, индустријских производа, политичких потеза и њихових носиоца” (Драгићевић 2016: 140). Међутим, они нам нешто могу рећи и о неким општим тенденцијама у развоју лексике словенских језика као што је нпр. интернационализација или брисање граница међу стиловима у корист разговорног (И. 141), са све већом тенденцијом позајмљивања из енглеског

³ У Србији тренутно ниједна институција не организује званично конкурс или одабир овог типа, а нешто најближе овом конкурсном покретом је 2022. године *Друштво за српски језик и књижевност Србије* у оквиру акције *Март: месец српског језика*, а то је избор за *Најлепшу реч српског језика*.

језика, и творбених начина где доминира слагање и комбиновање различитих типова творбе уз игру речи.

3. Зашто је Оксфордски речник изабрао *вакс* за реч године?

3.1. У годишњем јавном извештају који подноси у вези са избором за реч године, уредништво *Оксфордског речника енглеског језика* темељно образлаже своју одлуку⁴. Како су током 2021. године почели масовни извештаји о новим вакцинама које су се развијале и пласирале јавности, тим *Оксфордског речника* уочио је значајан пораст у коришћењу речи које се односе на вакцинацију, од чега је посебан и нагли скок у фреквенцији употребе доживела реч *вакс*, и као самостална лексема и као компонента других речи и израза. *Vax* на енглеском језику јесте колоквијална, жаргонска реч настала као скраћеница речи *vaccine, vaccination*⁵ први пут још 80-их година 20. века, и може да се односи управо на те именице, дакле на *вакцину* и *вакцинацију*, или да конвертира у глагол – *vaccinate*, вакцинисати (се).

3.2. Иако датира из 80-их (конкретно 1983), када се користила као део медицинског жаргона у значењу *вакцина* или *вакцинација* (енгл. ‘*vaccine*’, ‘*vaccination*’), сама реч *вакс* била је ретка у њиховом корпусу до 2021. године, када је, само до септембра 2021, забележено повећање њене употребе за 72 пута у односу на 2020. годину.

3.3. Неке од речи које су сковане у овом периоду у енглеском језику, и које најбоље одражавају различите друштвене, политичке, па и психолошке импликације сталних медијских промишљања и дебата о (не)оправданости вакцинације, јесу и сливенице *vaxie* – селфи направљен након вакцинације, *vaxdar* (творена према узору речи *gaydar*), која означава способност да се одреди да ли је неко вакцинисан или не, *vaxxident* – саобраћајна несрећа која се десила под дејством нуспојава вакцине, *vaxinista* – особа која на друштвеним мрежама дели информацију да је вакцинисана.

4. Анализа грађе

4.1. У околностима у којима је глобална пандемија не само обликовала и усмеравала животе људи већ и језик којим су се служили, од продора медицинске терминологије у све функционалне стилове (*пнеумонија, коморбидитет,*

⁴ *Oxford Languages' Word of the Year 2021, Vax: A report on the language of vaccines*, доступно на сајту <https://pages.oup.com/ol/word-of-the-year-2021> (приступљено 11. 6. 2022).

⁵ Ове речи проистекле су од латинске речи *vacca* (крава), и повезане су са радом британског лекара Едварда Џенера, који је радећи са *крављим богињама* направио нешто налик данашњим вакцинама (<https://pages.oup.com/ol/word-of-the-year-2021>) (приступљено 11. 6. 2022).

антитела и сл.) до позајмљивања и творбе нових речи (*локданун, бустер, тик, ковидиот, коронарац* и сл.) (в. Николић, Слијепчевић Бјеливук, Новокмет 2021), било је очекивано да појава вакцине на неки начин мобилише не само различите језичке потенцијале већ отвори и читав низ (псеудо)медицинских, социјалних, етичких и политичких питања.

4.2. Дефинисана у Речнику САНУ као „уношење вакцине у организам, цељење” и класификована као део медицинске терминологије (квалификатор мед.), вакцинација и појмови у вези с њом, који подразумевају називе различитих вакцина, речи које именују процесе, елементе и методологију њихове израде, као и поборнике или пак њене противнике, представљале су једну од најзаступљенијих тема у српским медијима и на онлајн-порталима током 2021. године. Да су лексеме са елементом „вакс” релативно нове у српском језику показује и чињеница да *Речник страних речи и израза* (2007) М. Шипке и И. Клајна не садржи ниједну реч са компонентом „вакс”. С друге стране, *Српски речник новијих англицизама* (објављен 2021. године, скр. СРНА) садржи чак девет одредница са компонентом „вакс” (од којих се 5 појављује и у корпусу *Ковид*), а то су: *ваксер*, његови моциони парњаки *ваксерка* и *ваксерница*, придев *ваксерски*, затим придев *антивакс*, именица *антиваксер*, њени моциони парњаки *антиваксерка* и *антиваксерница*, и придев *антиваксерски*. Видимо да ове примере можемо посматрати и као опозитне парњаке, тј. антониме:

ваксер – антиваксер;
ваксерка/ваксерница – антиваксерка/антиваксерница;
ваксерски – антиваксерски.

Једини пример који нема свој парњак у овом речнику је придев *антивакс*, али ће се он појавити у нашем корпусу у виду лексеме *провакс*.

4.3. Лексема *антивакс* појављује се у корпусу *Ковид* три пута:

1) Naveo [je] iskustvo svoje prijateljice, koja je par dana posle uzimanja ove antivaks terapije, počela da povraća krv (корпус *Ковид*); 2) „Razlog zašto sam deportovan iz Australije je taj što je ministar za imigraciju iskoristio svoje diskreciono pravo da mi poništi vizu na osnovu svoje percepcije da bih mogao da stvorim neki antivaks osećaj u zemlji ili gradu [...]”, zaključio je Đoković (корпус *Ковид*); 3) Mislim da je sve ovo uradio da bi se konačno čuo njegov glas, ali i da bi se odvojio od globalnog antivaks pokreta (корпус *Ковид*).

У сва три случаја, видимо да се лексема *антивакс* понаша као непроменљиви придев у синтагмама *антивакс терапија/покрет/осећај*, са улогом ужег одређивања, одн. детерминисања појма на који се односи. Тако би се ова

лексема могла сматрати индеклинабилним детерминатором (Ћосић 2008: 121) директно позајмљеним из енглеског језика (енгл. *anti-vax*). И *Речник СРНА* га одређује као непроменљиви придев енглеског порекла [enɡl. *anti-vax/anti-vaxx*, од *anti-vacc(ination)*], и дефинише на следећи начин: „који се активно супротставља, ставовима или делима, вакцинацији против заразних болести”, међутим маркира и његову неформалну употребу.

4.4. Пар *ваксер/антиваксер* активно је присутан у нашој грађи, али у несразмерном обиму. Јасно је да смо лексему *ваксер* добили у очигледној семантичкој опозицији према појму *антиваксер* [од enɡl. *anti-vaxer / anti-vaxxer*] осамостаљивањем из ње именичког елемента, те није необично што се та два појма у примерима употребе појављују у опозицији, где служе да именују две супротстављене групације људи⁶.

Међутим, занимљиво је да се у енглеском језику појам *ваксер* још увек није активно издиференцирао и да га не третирају сви речници енглеског језика на исти начин⁷.

4) *Nisam ni vakser ni antivakser*, nisam se jos vakcinisao ali sam razmišljao o tome (*корпус Ковид*); 5) *Nisam ni vakser ni anti-vakser*, razumem i jedne i druge, ali situacija je baš zamršena (*корпус Ковид*); 6) *I da, ne pada mi na pamet da primim treću dozu a jos manje sam vakser ili antivakser!* (*корпус Ковид*).

С друге стране, *антиваксер* [од enɡl. *anti-vaxer / anti-vaxxer*] у *Речнику СРНА* дефинише се синонимом „антивакцинаш”⁸. Ауторке у прилогу „Како се зову противници вакцинације” кажу да је *антиваксер* стилски обележен

⁶ Олакшану интеграцију у српски лексички систем ове две лексеме постигле су и захваљујући већ распрострањеним творбеним моделима са суфиксом *-er* које означавају човека, вршиоца радње или *potina professionis* (Клајн 2003: 263), као што су *фризер, масер, минер, дублер, планер, програмер* и сл. „*Антивакцинер* и *антиваксер* имају страни суфикс *-er* који није стилски обележен, већ само носи податак о имаоцу занимања, а речи с овим суфиксом углавном су дошле у српски језик из германских и романских језика” (Николић, Слијепчевић Бјеливук, 2019: 67).

⁷ Домаћа алтернатива јесте реч *вакцинаш*. Њу подржава и творбени модел са именичком осномом и суфиксом *-аш* којим се углавном именују људи и то у својству њихове припадности нечему (нпр. *секташ, отпораш, логораш, мафијаш, звездаш* и сл.), тако да би на основу тог модела и *вакцинаш* могао да представља особу која припада „покрету који подржава, охрабрује и агитује вакцинацију” (Новокмет 2021: 36).

⁸ У свом прилогу „Како се зову противници вакцинације” ауторке кажу да се „појавило много назива да означи противнике вакцинације: *антивакцинаши, антивакцинери, антивакцинари, антиваксери, антивакционалисти* и *анивакционалисти*”. Такође, приметиле су да *антивакцинаши* доминирају у медијима, новинама и телевизији, док на друштвеним мрежама фреквенција иде у корист *антиваксерима*. *Антиваксер* и *антивакцинер* би се сврставали у творбени модел у ком се већ налази боксер, дизајнер, келнер, минер, пензионер (в. Николић, Слијепчевић Бјеливук 2019).

као *жаргонски израз* (в. Николић, Слијепчевић Бјеливук 2019), али анализирана грађа сведочи да је умногоме преузео примат у именовању оних који се противе или сумњају у ефекте вакцинације, у односу на примере као што су: *антивакцинаш, антивакцинер, антивакцинар* и сл.

7) *Antivakserima* се сматрају чак и они вакцинисани појединци који признају да невакцинисани имају право на свој избор и не виде у томе проблем (!?) (корпус *Ковид*); 8) Мислим да људи не знају да је *antivakser* појам који се односи на nekoga ко се залаже да људи не буду вакцинисани (корпус *Ковид*).

4.5. Пар *ваксерка/антиваксерка* (и *ваксерница/антиваксерница*) настао је у српском језику. У питању је творбени тип којим се типично изводе називи из творбено-семантичке групе фемининатива *nomina agentis* и *nomina professionis* моционим суфиксом *-ка* (и *-ница*), у овом случају на страну именичку творбenu основу *ваксер/антиваксер*⁹. У Речнику СРНА ови примери дефинишу се именицама *вакцинашица/антивакцинашица*, и могли би се сматрати секундарном морфолошком адаптацијом у којој је „страна форма допуњена домаћом формом и њој придруженом домаћом садржином” (Прћић 2021: 649), слично примеру *бодибилдерка* (\leq *бодибилдер*). У грађи су потврђени поједини примери употребе ових именица:

9) *Drugari antivakseri da li ste videli sada da je antivakserka Danica Grujićić osoba kojoj se ne može verovati?* (корпус *Ковид*); 10) *Zašto sam na strani Đokovića iako sam luda vakserka?* (espresso.co.rs, 16. 1. 2022); 11) *Ja sam verovatno najglasnija i najmilitantnija nevakcinisana vakserka u gradu* (Twitter, 13. 3. 2021); 12) *Dr Jovana Stojković nije antivakserka niti antivakser, bori se za pravo na slobodan izbor* (Danas.rs, 22. 10. 2021); 13) *Pevačica antivakserka preminula od korona virusa* (Telegraf.rs, 18. 1. 2022)

4.6. У придевском пару *ваксерски/антиваксерски* занимљиво је погледати њихову дистрибуцију уз одређене именице у савременом српском језику:

14) У Бугарској нема политичких партија које шаљу радикалне *antivakserске* поруке (корпус *Ковид*); 15) *Nisu to antivakserски stavovi već su u pitanju ljudi koji su mislili da je njihov imunitet dobar ili da će koronu preboleti na nogama* (корпус *Ковид*); 16) „*Osmi dan posle Ivermektina bela stolica. Da li je to uobičajno ili šta već*”, написала је једна од чланица унутар *antivakserске* групе (корпус *Ковид*);

⁹ „Долази најчешће на именице са завршетком на *-р* и на *-н* (пастирка, планинарка, болничарка, беспосличарка, туђинка, муслиманка), нарочито оне страног порекла (курирка, пионирка, ауторка, професорка, докторка, министарка, фризерка, спикерка, партизанка, шпијунка, клептоманка, кретенка итд.)” (Клајн 2003: 187).

17) Antivakserски pokret „Ljudi, slobode, osnovna prava” (MFG) organizovao je protest na trgu Švarcenbergplac (корпус *Ковид*); 18) Tvoja retorika je invazivna srazmerno vakserској ideologiji praznine ništavila (корпус *Ковид*); 19) Reci glasno i jasno sta zastupaš ako već izigravaš nekakvu hrabrost i savest sveta, ako si nekakav veliki borac protiv zlog vakserског sveta (корпус *Ковид*).

И један и други придев налазе се у сличним спојевима, то су углавном примери антиваксерски/ваксерски *ставови, групе, поруке, покрет, идеологија*, што нам говори о ширем контексту значења и друштвено-политичких конотација употребе лексема са компонентом „вакс”.

5. У нашој грађи појављује се још неколико примера са компонентом „вакс” као творбеном основом, то су: *ваксеризам, антиваксеризам, антиваксерство, антиваксерај, ваксовати (се), провакс, проваксер и трансваксер*.

5.1. Именице *ваксеризам* и *антиваксеризам* припадају творбеном типу у коме веома продуктиван суфикс страног порекла – *изам* долази на именичке основе, у овом случају *ваксер*, односно *антиваксер*. Иако су значења изведеница суфиксом *-изам* разноврсна, и крећу се од политичких уређења до верских, уметничких, филозофских и др. значења (Клајн 2003: 266), у случају именица *ваксеризам* и *антиваксеризам* вероватно се ради о „начину понашања”. Тако бисмо *ваксеризам* могли да дефинишемо као „веровање у вакцинацију” или „склоност вакцинацији/вакционалним ставовима”, „пропагирање вакционалних ставова” и сл., а *антиваксеризам* као „склоност антивакционалним ставовима или њихово пропагирање”. Домен њихове употребе засада се везује за неформалну комуникацију корисника друштвених мрежа или портала.

20) Nije ovde zanimljivo da se priča o vakcinama nego o svemu okolo što definiše antivakserizam (Vukajlija.com); 21) Vakserizam, poslednje utočište hulja (Twitter, @ZvezdaniN, 31. 3. 2021); 22) „Antivakserizam” – krivično delo: širenje panike na društvenim mrežama (Facebook, Tv Zona Plus, 1. 4. 2021).

5.2. Лексеме *ваксерство* и *антиваксерство* представљају један од творбених типова насталих у српском језику, према којем се на именичку основу *ваксер/антиваксер* додаје свесловенски суфикс *-ство*. Једно од значења које се везује за овај творбени тип јесте политичко и друго опредељење (Клајн 2003: 229), али и активност, делатност, колектив, па би се и *ваксерство* могло дефинисати као „вакционална схватања, ставови, идеје, активности, деловања”, односно *ативаксерство* као „антивакционална схватања, ставове, идеје, активности, деловања” и сл.

23) Antivakserstvo nije rezervisano samo za neuke i neobrazovane (корпус *Ковид*); 24) Možemo da se smeјemo do sutra, ali antivakserstvo [...] najjača je

globalna ideologija (Tviter, @bojana_mala, 29. 8. 2021); 25) On je proteran zbog antivakserstva, ne zbog politike (forum.krstarica, 16. 1. 2022); 26) Vakserstvo je državna i sistemska mera koja se kao takva i propagira... Antivakseraj je vaša privatna stvar (b92.net/sport, 7. 1. 2022).

Интересантан је и пример лексеме *антиваксерај* (пример бр. 26), која је изведена уз помоћ суфикса немачког порекла *-aj* (који долази уз именице са завршетком на *-er*) на основу *антиваксер*, са основним значењем какве активности или понашања, поступка, начина рада.

5.3. Пример *ваксовати (се)* интересантан је из аспекта што представља једини глагол у нашој грађи служећи као неформални (и чак шаљиви) супституент глаголу *вакцинисати (се)*, најчешће у примерима на друштвеним мрежама:

27) Oli se ti vaksovati? (forum.krstarica, 8. 4. 2021); 28) Mi antivakseri se nikad nesemo vaksovati. Jer u vakcini je opasnost a ne u koroni (mondo.rs, 7. 9. 2021).

5.4. Остали примери у нашој грађи, сложенице као што су *трансваксер*, *провакс* и *проваксер* углавном репрезентују одређене ставове према вакцинацији и имају карактеристике околиналне лексике која представља тренд преношења карактеристика разговорног стила у писану форму изражавања на друштвеним мрежама. На тај начин, *трансваксер*, творен уз помоћ префикса *транс-*, који у сложеницама носи значење 'преко, с оне (друге) стране', шаљиво и иронично именује особу која је склона да промени ставове, из антиваксерских у ваксерске, и обратно. Префикс латинског порекла *про-*, који уноси у сложенице значења 'пристајање уз кога, симпатију за некога, нешто' учествује у творби индеклинабилног придева *провакс* са значењем супротним од онога које смо регистровали за *антивакс*, дакле „који активно подржава вакцинацију, који се залаже за вакцинацију”, док је *проваксер* „особа која активно подржава вакцинацију, која се залаже за вакцинацију”.

29) Ко ја? Ja sam transvakser nisam uopšte antivakser kako me ti uporno nazivaš (корпус *Ковид*); 30) Postoji li neki provakser koji nije lažljiva kukavica? (Facebook, *Vaccine – zašto im kažemo ne?* 11. 9. 2019); 31) Pravda za provaks botove, gde su oni u ovoj raspravi? (Facebook, *Vaccine – zašto im kažemo ne?*, 25. 10. 2020).

6. Закључак

6.1. Иако нема самосталну употребу у српском језику, компонента „вакс”, и сама у енглеском језику жаргонизована скраћеница од *вакцина*, као реч

2021. године, нашла је засада своје место у српском лексичком (али и лексикографском) систему и јавном дискурсу (махом неформалном), углавном као творбени елемент других речи, најчешће именица (*ваксер, антиваксер*), ређе придева (*ваксерски, антиваксерски* и сл.) и глагола (*ваксовати (се)*). Оне се могу по пореклу поделити на оне које су директно позајмљене из енглеског језика (као што су *антивакс, антиваксер, ваксер* и сл.) и оне које су творене у српском језику, помоћу форманата страног или одомаћеног порекла (као што су *ваксеризам/антиваксеризам, ваксерство/антиваксерство, ваксерка/антиваксерка, антиваксерај, проваксер* и сл.). Иако је функционално-стилски аспект употребе ових речи углавном везан за неформални и разговорни стил на интернету, од којих бисмо неке могли да сврстамо и у околионализме нестабилне употребе и ограничене фреквенције, неке од њих већ су нашле своје место у речницима објављеним на српском језику, као што је *Речник новијих англицизама* (СРНА 2021). Ипак, иако неологизми са градивном компонентом „вакс” бивају што позајмљени што творени по нормативним и творбеним обрасцима српског језика, још увек нису регистровани у довољно разноврсним функционално-стилским сегментима употребе језика да бисмо о њима могли да говоримо као потпуно интегрисаним и општеупотребним речима српског језика.

Литература

- Драгићевић 2016:** Драгићевић, Р. О речима године и лексичком планирању српског језика. – У: *Зборник Института за српски језик САНУ. 3, Српски језик и актуелна питања језичког планирања*. Ур. Срето Танасић. Београд: Институт за српски језик САНУ, 2016, 137–145.
- Клајн 2003:** Клајн, И. *Творба речи у савременом српском језику. Део 2, Суфиксација и конверзија*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства: Институт за српски језик САНУ; Нови Сад: Матица српска, 2003.
- Клајн, Шипка 2007:** Клајн, И, М. Шипка. *Велики речник страних речи и израза*. Нови Сад: Прометеј, 2007.
- Николић, Слијепчевић Бјеливук 2019:** Николић, М., С. Слијепчевић Бјеливук. Како се зову противници вакцинације? – У: *Језик око нас*. Ур. Слободан Новокмет, Марина Николић, Светлана Слијепчевић Бјеливук. Нови Сад: Прометеј, 2019, 65–68.
- Николић, Слијепчевић Бјеливук, Новокмет 2021:** Николић, М., С. Слијепчевић Бјеливук, С. Новокмет. Нове речи у српском јавном дискурсу као последица пандемије ковида 19. – У: *Зборник радова Филозофског факултета у Приштини LI 1*, 51, 2021, 365–390.
- Новокмет 2021:** Новокмет, С. Ко су вакцинаши? – *Новоречје* № 4, 2021, 33–38.

Прћић 2021: Прћић, Т. Значај бављења неологизмима у српском језику.– У: *Лексикографија и лексикологија у светлу актуелних проблема*. Ур. Стана Ристић, Ивана Лазић-Коњик, Ненад Ивановић. Београд: Институт за српски језик САНУ, 2021, 643–668.

РСАНУ: *Речник српскохрватског књижевног и народног језика*. Књ. I–XXI, Београд: Српска академија наука и уметности – Институт за српски језик САНУ. 1959–

СРНА 2021: *Srpski rečnik novijih anglicizama*. Novi Sad: Filozofski fakultet, 2021.

Ђорић 2008: Ђорић, Б. *Творба именица у српском језику*. Београд: Друштво за српски језик и књижевност Србије, 2008.

Oxford Languages' Word of the Year 2021, Vax: A report on the language of vaccines, доступно на: <https://pages.oup.com/ol/word-of-the-year-2021>